

Звонко Стојановиќ

Забележлива културна атмосфера

ВО ПАНОРАМАТА на дејствителноста на современата македонска култура и уметност, Куманово се наоѓа на маркантно место и е забележливо во корелативите на таа заедничка просторност. И повеќе од тоа: Куманово влијае врз атмосферата на нашата културна и уметничка севкупност. Ја проширува и продлабочува. Ги афирмира вредностите на современата македонска општествена и уметничка мисла и збор и го анимира преку многу креативни форми духот на богатата традиција.

Куманово денес е еден од најрепрезентативните македонски центри на културата, што внесува своебитен тон во процесите на нашиот прогрес, со сè она што е создадено во него и што се создава со него, а што има творечка трајност.

Овој град со истенчен усет за театар, гледа претстави на „штици што значат живот“ веќе триесетина години. Со јавни драмски изведби тој беше удостоен веднаш по ослободувањето. Пиесите, што ги реализираа во тоа време на сцената пожртвуваните и убедливо предиспонирани аматери, на општо задоволство се изведувaa, речиси, една деценија, некаде до 1954 година. Потоа, неколку години, сценскиот живот во градот беше запрен. Во 1961 година се конституира еден нов градски артистички ансамбл со професионални работни обврски. Оттогаш кумановскиот театар, со еден порафиниран и поодмерен однос кон оваа уметност, редовно ѝ се претставува на домашната публика со драмски дела од наши и странски автори, кои ги гледаат околу 330 посетители, во просек. Во последните години оваа сценска куќа изведе 76 премиери и над 1.050 претстави, што ги посетија 311.000 посетители, вкупно. Тоа е активна на ансамбл, кој неколкупати се истакнува на Театарските ипри „Војдан Чернодрински“ во Прилеп и оттаму донесува награди и признанија за целосни и поединечни артистички интерпретации и други остварувања.

Во последно време поклонниците на оваа уметност се сè побројни. А една од формите што го зголемува тој просек е консументскиот приод кон ангажирање билети за претставите. Но, секако, дека најважен елемент, што влијае врз бројноста на публиката, е квалитетното ниво на артистичката креација. Тоа го крепи ритамот на една артифициелност и креативна постојаност, што импонира и што води до нови театарски дострели.

Куманово има и други храмови на културата со голема привлечна сила за масите. Еден од нив е градската библиотека „Тане Георгиевски“. Таа го почна својот живот по војната со 1.734 книги. Годинава тој блесав животен циклус би требало подостојно да се одбележи со 30-годишен јубилеј, што на библиотеката ѝ донесе околу 100.000 наслови во книжниот фонд. Тој дом никогаш не е празен. Повеќе од 5.000 читатели минуваат низ него, како редовни корисници на десетици и де-

сетици весници и списанија, што ги прочитуваат во модерно опремената читална, во која се чита во секое време на денот, до првите вечерни часови.

Градската библиотека со тоа не ја завршува својата широка активност. Таа влегува и во поголемите работни организации и колективи од градот, со благородна желба книгата за читање да му ја понуди и на кумановскиот работник.

Кумановското ликовно друштво — ДЛУК — има зад себе пат од 17 години; пат на напори и самопрегори, но и стремежи, желби и успеси, ликовната уметност во градот да се здобие со почитувачи, да има свој дом и средина, во која светот на палетата и длето ќе им се открие на жителите до својата најживотворна светлинска длабочина и содржајност. Тоа настојување на сликарите од Куманово стана јаве во 1967 година. Во неа градот ја доби својата Уметничка галерија, што сега секојдневно ги отвора своите врати за на вљубениците на кистот да им ги презентира и најврвните остварувања од таа уметничка област. Секако, дека најголема ликовна манифестација, што веќе се одржува под сводовите на овој архитектонски објект од минатиот век, е ликовниот настан „Збратимени уметници“, што по повод ослободувањето на градот, се одвива тука, сред спомениците на слободарската беспрашност.

ГРАДСКИОТ музеј е институција што се наметнува, исто така, со видливи резултатски показатели, а што наполно им одговара, пред сè, на наменските потреби, додека потенерално тој се грижи да ги одгледува традициите од Народноослободителната борба, со тематски и пригодни излагања, дополнет со нови историски податоци, оружје, предмети и документација.

Локалниот весник „Наш весник“ е петнаестодневно гласило, што е старо 14 години, кое секогаш се чита и бара со несмаел интензитет. Просечно, овој весник го прочитуваат околу 5.000 кумановци, зашто на неговите страници можат да најдат привлечна рубрика и најстарите и најмладите читатели. Инаку, гласилото е во стандарден состав на Установата за локален печат и радиостаница.

Брановите на локалната радиостаница допираат и до подалечната околина на Куманово. Со неколку многу слушани емисии, радиостаницата ја покрива својата дневна програма, во која радиовесникот зазема централно место. Оваа радио-програма има илјадници редовни слушатели и во реионот на пошироката околина.

Сеопфатниот самоуправен развојот на градот му овозможи да создаде погодна почва за развивање секој вид аматерска дејност.

Аматеризмот во Куманово е предиспонирани да се развие уште повеќе, зашто се крепи врз

длабоки традиционалистички основи, што датираат од пред половина век и повеќе. Меѓу најистакнатите ансамбли, што се надградиле на тој фундамент, секако се наоѓа културно-уметничкото друштво „Панче Пешев“. Како најстар културно-уметнички непрофесионален колектив во градот, тој имаше можност да се потпре врз дамнешната љубов на граѓаните кон народното оро, кон хорското пеење и драмската уметност. Надоврзувајќи се така, тој можеше во своите редови да ги присобере сите оние, кои сакаа аматерски да дугаруваат со уметноста.

Со демографското и просторно зголемување на градот, растеа и можностите за формирање нови друштва и ансамбли. Така, појавата на друштвата „Илиден“, „Христијан Карпош“, „Бајрам Шабани“, како и женскиот хор „Магдалена Антева“ и Камерниот хор, кои се стремат кон повзвишен хорски израз, значае нагатамошен чин и афирмација на аматерскиот ентузијазам.

КУМАНОВО е град со еден поетски нерв и со посуптилен однос кон поетичното. Одамна ова место широкоградо му ја нуди својата рафинирана смисла и покровителска топлина на уметничкиот пишан збор. И секогаш е на висина на тие амбиции. Тоа доби таков третман и во првите повоенни години, кога во тесните простории на старата библиотека „Тане Георгиевски“ се формира литературен клуб, од кој подоцна се јавија следните литературни институции и списанија „Мутри“ и „Патишта“. Така беше и понатаму, кога почнаа да се организираат „Поткозјачките поетски вечери“, на кои за четири години учествуваа над 100 поети од сите краишта на Југославија, а кои во последните години фигурираат како автентична програмска поетска манифестација од поширок карактер.

Она што на некој начин е врв на пулсирањето на тоа ангажирано однесување на средината кон литературата и кон уметноста и културата во еден посинтетички и интегриран вид, секако е излегувањето на новото македонско списание за култура и уметност „Беседа“, со средства на општината, што е израз на длабокото разбирање на првата установа во градот. Но, уште на првиот чекор, при претставувањето, пред две години, „Беседа“ се експонира како отворена и објективна трибина, што ќе биде социјалистички дос-

ледна на нашето време, а оддалечена од секакви литературни и уметнички поларизации и призвучи дијаметрално спротивни на оправданите настојувања „да се пишува искрено, со личен и објективен пристап, со желба во него да заживее искричав, но достоинствен дијалог...“, како што се подвлекува во уводникот на првиот број.

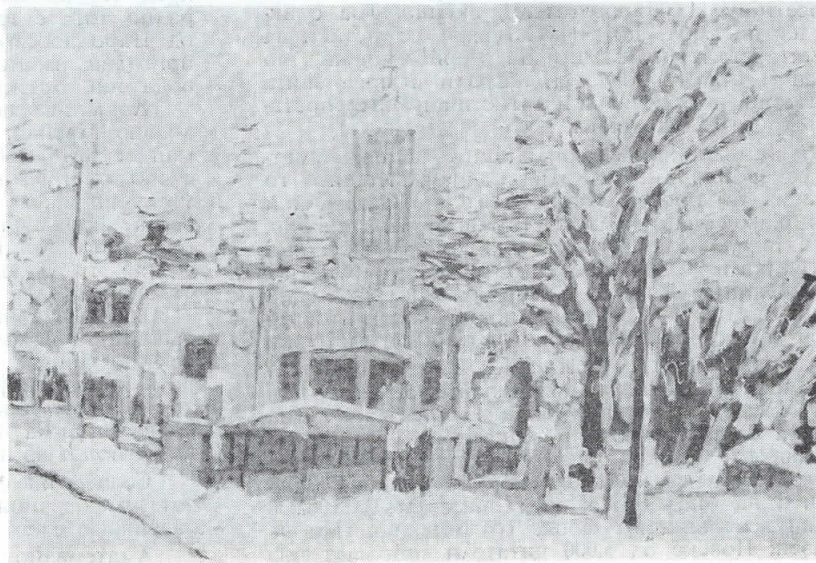
Оваа трибина, што се јавуваше во нашата списаниска периодика до пред извесно време, четирипати во годината, откако претрпе неколкумесечна пауза, повторно доби своја виза. И, наскоро, освежено во природата на формата и содржината, со некои концептиски иновации, тоа повторно ќе се најде во рацете на своите читатели. Веројатно, со тој свој свеж содржински лик и тон, тоа уште пополни, подоминантно, ќе ги рефлектира и транспонира вредностите и битностите на секојдневието од нашиот општествен живот, култура, уметност и литература.

Куманово на културата и уметноста, во едно свое утро, сака да се види во уште оптимистички рамки. Очекува на предниот план на својата глетка да има Дом на култура, што програмирано и плодотворно ќе ја менува културната клима на градот. Тоа живеалиште на културата ќе им понуди неопходен простор на сите уметности, што оваа градска средина во времето на своето надраснување сака да ги доближи до префинетиот усет на своите жители, до сè што во уметноста е љубаво и вечно.

Изградбата на еден иден дом на пионерите, на градот ќе му обезбеди повитаални основи за најконструктивно и најцелесообразно идејно-естетско воспитување на младите генерации.

Секако дека размислувањето и делумното остварување на концепцијата за создавање орган за издавачка дејност, е појава што ќе ги заокружи сите осмислени акции и дејствувања на планот на кумановската култура и уметност. Со позразита трансмисиона енергија таквото издавачко тело ќе може во перспектива повеќедимензионално да им служи на потребите на креативниот дух на граѓанинот од тој град и на секој оној, кој со своето дело ја оживотворува визијата на иднината на градот.

Куманово на иднината почнува од Куманово на сегашноста, од сите свои сфери на постигнатото, од секој свој кат, од каде што зрачи и е вреден дел на македонската културна и уметничка виталност.

ПЕТАР НИКОЛОВСКИ:
Крушево во зима, масло 1973